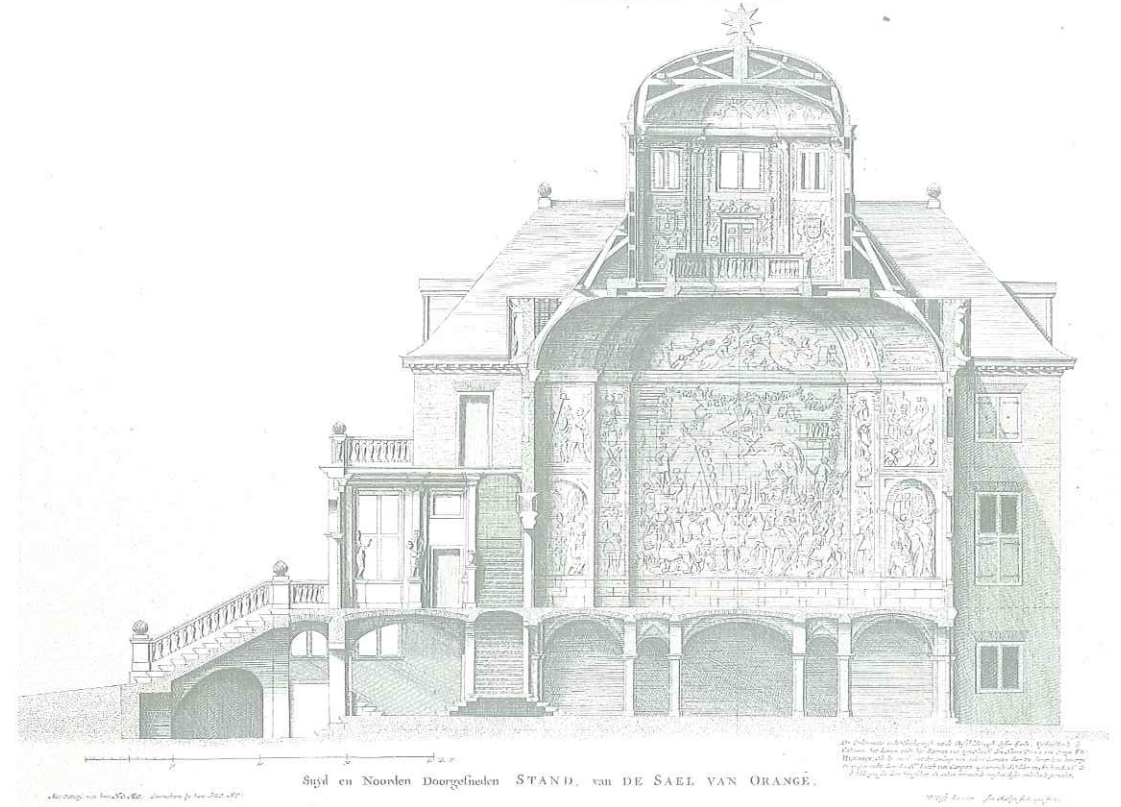

Dienst Stedelijke Ontwikkeling
Monumentenzorg
Bezoekadres Spui 70
Postbus 12655 - 2500 DP Den Haag

DE ORANJEZAAL

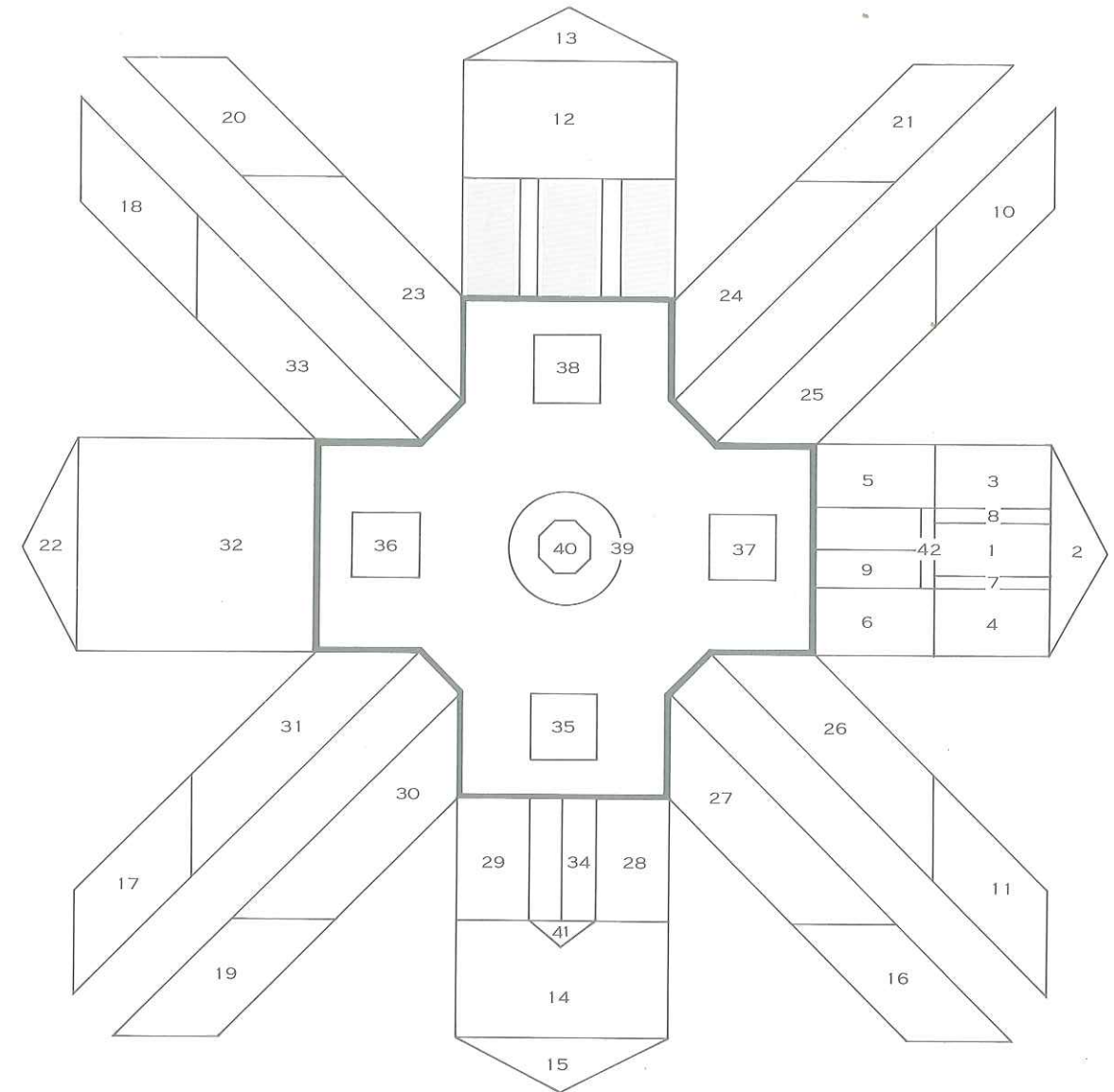
THE HALL OF ORANGE

1. CESAR VAN EVERDINGEN.
ALLEGORIE OP DE GEBOORTE VAN FREDERIK HENDRIK.
2. JACOB VAN CAMPEN.
APOLLO OP DE ZONNEWAGEN VOORAFGAAN DOOR DE ROZEVINGERIGE DAGERAAD.
3. JAN LIEVENS.
VIJF MUZEN.
4. CESAR VAN EVERDINGEN.
VIER MUZEN.
5. THEODORUS VAN THULDEN.
DE SMIDSE VAN VULCANUS.
6. THEODORUS VAN THULDEN.
VENUS IN DE SMIDSE VAN VULCANUS.
7. JACOB VAN CAMPEN (?).
DE JONGE HERCULES DIE IN ZIJN WIEG TWEE SLAGEN WURGT.
8. JACOB VAN CAMPEN(?).
DE JONGE HIERO. DOOR BIJEN GEVOED.
9. C.S. CUYLENBORG.
KRIJGSTROFEEËN (TOEVOEGING UIT 1806).
10. THEODORUS VAN THULDEN.
DE OPVOEDING VAN FREDERIK HENDRIK.
11. THOMAS WILLEBOIRTS-BOSCHAERTS.
FREDERIK HENDRIK EN MAURITS ALS VELDHEREN.
12. GERARD VAN HONTHORST.
ALLEGORIE OP HET HUWELIJK VAN FREDERIK HENDRIK EN AMALIA VAN SOLMS.
13. CESAR VAN EVERDINGEN.
ALLEGORIE OP DE HEMELSE EN AARDSE LIEFDE.
14. THEODORUS VAN THULDEN.
DE NEDERLANDSE MAAGD BIEDT FREDERIK HENDRIK HET OPPERBEVEL AAN.
15. JACOB VAN CAMPEN.
ALLEGORIE OP HET GOEDE BESTUUR VAN FREDERIK HENDRIK.
16. THOMAS WILLEBOIRTS-BOSCHAERTS.
FREDERIK HENDRIK ALS HEERSER OVER DE ZEEËN.
17. GERARD VAN HONTHORST.
FREDERIK HENDRIKS STANDVASTIGHEID.
18. JACOB VAN CAMPEN(?).
FREDERIK HENDRIK ALS KRIJGSMAN DIE HET WATER BEHEERST.
19. THEODORUS VAN THULDEN.
FREDERIK HENDRIK ONTVANGT DE SURVIVANTIE VOOR WILLEM II.
20. GERARD VAN HONTHORST.
DE ONTSCHEPING VAN MARIA STUART EN BEGROETING DOOR WILLEM II.
21. GERARD VAN HONTHORST.
ALLEGORIE OP HET HUWELIJK VAN LOUISE HENRIETTE MET DE GROTE KEURVORST VAN BRANDENBURG.
22. PIETER DE GREBBER.
FREDERIK HENDRIKS HEMELVAART.

23. THEODORUS VAN THULDEN.
DEEL VAN DE TRIOMFSTOET MET GEVANGENEN.
24. PIETER DE GREBBER.
DEEL VAN DE TRIOMFSTOET. MEEGEVOERDE OORLOGSBUIT.
25. SALOMON DE BRAY.
DEEL VAN DE TRIOMFSTOET MET VEROVERDE WAPENEN.
26. SALOMON DE BRAY.
DEEL VAN DE TRIOMFSTOET MET MUZIKANTEN.
27. PIETER SOUTMAN.
DEEL VAN DE TRIOMFSTOET MET MEEGEVOERD GOUD EN ZILVER.
28. PIETER DE GREBBER.
DEEL VAN DE TRIOMFSTOET MET OFFERSTIER.
29. THEODORUS VAN THULDEN.
DEEL VAN DE TRIOMFSTOET MET OLIFANT EN SCHILDERIJEN.
30. JACOB VAN CAMPEN.
DEEL VAN DE TRIOMFSTOET MET GESCHENKEN UIT DE OOST EN DE WEST.
31. GERARD VAN HONTHORST.
DEEL VAN DE TRIOMFSTOET. AMALIA MET HAAR DOCHTERS ALS TOESCHOUWERS VAN DE TRIOMF.
32. JACOB JORDAENS.
FREDERIK HENDRIK ALS TRIOMFATOR.
33. JACOB JORDAENS.
ALLEGORIE OP DE TIJD.
34. CHRISTIAAN VAN COUWENBERGH.
MINERVA EN HERCULES OPENEN DE DEUREN VOOR DE OVERWINNING.
35. PIETER DE GREBBER.
PUTTI MET HAAN EN ATTRIBUTEN VAN DE BOUWKUNST.
36. PIETER DE GREBBER.
PUTTI MET DE NAAM VAN JEHOVA.
37. PIETER DE GREBBER.
PUTTI MET ATTRIBUTEN VAN REGEN EN DAUW.
38. PIETER DE GREBBER.
PUTTI MET FRUITMANDEN.
39. SCHOOL VAN VAN CAMPEN.
HEMEL MET RONDVLIEGENDE PUTTI. KRANSEN EN MONOGRAMMEN VASTHOUDEND.
40. SCHOOL VAN HONTHORST.
AMALIA VAN SOLMS ALS WEDUWE.

BEELDHOUWWERK:

41. PIETER ARYENZ. 'T HOOFT.
STRIJDENDE FIGUREN. MARMER.
42. ROMBOUT VERHULST.
FRIES MET SLUITING VAN DE DEUREN VAN DE JANUSTEMPEL DOOR PUTTI. HOUT.

ILLUSTRATIE OMSLAG: DOORSNEDE VAN HET HUIS TEN BOSCH.
GRAVURE VAN J. MATHIJS NAAR P. POST, 1655.

ILLUSTRATION JACKET: CROSS-SECTION OF THE HUIS TEN BOSCH.
ENGRAVING BY J. MATHIJS AFTER P. POST, 1655.

ILLUSTRATIES BINNENIN: VIER WANDEN VAN DE ORANJEZAAL. AQUARELLEN.
ANONIEM, CA. 1860.

ILLUSTRATIONS INSIDE: FOUR WALLS OF THE ORANJEZAAL. WATERCOLOURS.
ANONYMUS CA. 1860.

DE ORANJEZAAL IN HET KONINKLIJK PALEIS HUIS TEN BOSCH

HET KONINKLIJK PALEIS HUIS TEN BOSCH, OORSPRONKELIJK GENOEMD 'SAEL VAN ORANJE', IS HET ENIGE BOUWWERK DAT ZIJN ONTSTAAN DANKT AAN HET INITIATIEF VAN DE ECHTGENOTE VAN EEN STADHOUDER. OMSTREEKS 1640 WERD DOOR AMALIA GRAVIN VAN SOLMS-BRAUNFELS (1602-1675), GEMALIN VAN DE STADHOUDER, FREDERIK HENDRIK, PRINS VAN ORANJE, GRAAF VAN NASSAU (1584-1647) DE BEHOEFTE GEVOELD OM EEN KLEINE ZOMERRESIDENTIE TE HEBBEN IN DE DIRECTE OMGEVING VAN DEN HAAG.

PIETER POST (1608-1669) WERD ALS BOUWMEESTER UITGEKOZEN, MAAR DAARNAAST IS OOK DE NAAM VAN DE BOUWMEESTER JACOB VAN CAMPEN (1595-1657) ONVERBREKELIJK VERBONDEN AAN HET GEBOUW.

HET ONTWERP VERTOONT EEN CENTRALE ZAAL, DRIE BOUWLAGEN HOOG EN BEKROOND DOOR EEN KOEPEL. AAN WEERSKANTEN VAN DE ZAAL LAGEN ZOWEL OP DE 1E ALS OP DE 2E ETAGE APPARTEMENTEN.

OP 14 MAART 1647 OVERLEED FREDERIK HENDRIK.

MET DE DECORATIE VAN DE CENTRALE ZAAL, DE ZOGEHETEN ORANJEZAAL, WAS MEN NOG NIET EENS BEGONNEN. DE PRINSES-WEDUWE NAM HET BESLUIT DE ORANJEZAAL TE WIJDEN AAN DE NAGEDACHTENIS VAN HAAR OVERLEDEN MAN. IN DEZE ZAAL ZOU HET LEVEN EN DE WERKEN VAN DE PRINS OP SYMBOLISCHE WIJZE WORDEN WEERGEGEVEN. IN 1648 WERD DE VREDE VAN MÜNSTER GESLOTEN, EIND VAN DE TACHTIGJARIGE VRIJHEIDSTRIJD VAN DE REPUBLIEK TEGEN SPANJE (1568-1648). DE VREDE BRACHT VOLLEDIGE ERKENNING VAN DE NEDERLANDSE STAAT EN HOEWEL DE PRINS EEN JAAR ERVOOR WAS OVERLEDEN, WERD HIJ ALS BELANGRIJKSTE BEWERKSTELLIGER VAN DE VREDE GEZIEN, MAAR OOK ALS BRENGER VAN EEN GOUDEN TIJD. EEN AANTAL SCHILDERINGEN KREEG DE VOORBEREIDINGEN VAN DIT TIJDPERK ALS ONDERWERP DIE PLAATSVINDEN ONDER GODDELIJKE PROTECTIE.

NAAST MEER FEITELIJKE VOORSTELLINGEN ALS DE GEBOORTE EN OPVOEDING, DIENDE DE NADRIJK WORDEN GELEGD OP DE KWALITEITEN VAN DE PRINS. HIERBIJ WERDEN DE HUWELIJKEN VAN FREDERIK HENDRIKS KINDEREN MET LEDEN VAN REGERENDE VORSTENHUIZEN NIET VERGETEN, OMDAT DEZE HET AANZIEN VAN HET HUIS VAN ORANJE HADDEN VERHOOGD. ALS VREDESTICHTER WERD HIJ IN EEN APOTHEOSE AFGEBEELD, EEN TRIOMFTOCHT, OP NEGEN DOEKEN WEERGEGEVEN.

WESTWAND

HET SCHILDERIJENPROGRAMMA WAS GEBASEERD OP EEN INDELING DIE IN DE KLASSIEKE 'ARS RETORICA' (REDEKUNST) WERD TOEGEPAST BIJ EEN LOF-OF LIJKDICHT MET ALS HOOFDKENMERKEN DE ROUW, DE TROOST EN DE LOF. DE SCHILDERIJEN KWAMEN TUSSEN 1649 EN 1652 TOT STAND ONDER LEIDING VAN JACOB VAN CAMPEN, DIE HIERIN WERD GEADVISEERD DOOR DE SECRETARIS VAN DE PRINS, CONSTANTIJN HUYGENS. ROND HET FRIES, VLAK ONDER DE KOEPEL STAAT DE TEKST DIE ALS HET WARE EEN VERKLARING IS VOOR DE HELE ZAAL. HIJ LUIDT ALS VOLGT: 'FR. HENRICO PRINC. ARAUS. IPSUM SESE UNICUM IPSO DIGNUM LUCTUS ET AMORIS AERTERNI MON. AMALIA DE SOLMS VIDUA INCONSOLABILIS MARITO INCOMPARABILI P'. (VOOR HAAR ONVERGELIJKBARE GEMAAL FREDERIK HENDRIK PRINS VAN ORANJE HEEFT ZIJN ONTROOSTBARE WEDUWE AMALIA VAN SOLMS ALS UITING VAN HAAR ROUW EN ONVERGANKELIJKE LIEFDE EEN GEDENKTEKEN OPGERICHT, DAT OP ZICHZELF ZONDER WEERGA IS EN DAAROM JUIST HEM WAARDIG.)

NOORDWAND

THE HALL OF ORANGE IN THE ROYAL PALACE HUIS TEN BOSCH

THE ROYAL PALACE HUIS TEN BOSCH, ORIGINALLY CALLED THE 'SAEL VAN ORANJE' ('HALL OF ORANGE') IS THE NETHERLANDS' ONLY BUILDING WHICH OWES IT EXISTENCE TO THE INITIATIVE OF THE WIFE OF A GOVERNING PRINCE OF ORANGE. IN ABOUT 1640 AMALIA COUNTESS OF SOLMS (1602-1675), WIFE OF THE STADHOLDER FREDERIC HENRY, PRINCE OF ORANGE, COUNT OF NASSAU (1584-1647) EXPRESSED A DESIRE OF A SMALL SUMMER RESIDENCE IN THE IMMEDIATE VICINITY OF THE HAGUE

THE ARCHITECT PIETER POST (1608-1669) WAS CHOSEN TO SEE THE PROJECT THROUGH, BUT THE NAME OF JACOB VAN CAMPEN (1595-1657) IS ALSO INEVITABLY ASSOCIATED WITH THE BUILDING. THE DESIGN FOCUSED ON A CENTRAL HALL THREE STORIES HIGH, CROWNED WITH A DOME. THE GROUNDPLAN CALLED FOR TWO STORIES ON BOTH SIDES OF THIS HALL, CONTAINING APARTMENTS.

ON MARCH 14, 1647 FREDERIC HENRY DIED. MUCH OF THE WORK ON THE CENTRAL HALL, THE ORANJEZAAL, HAD NOT EVEN BEGUN. THE GRIEVING WIDOW DETERMINED TO DEDICATE THE ORANJEZAAL TO THE EVERLASTING MEMORY OF HER BELOVED HUSBAND. THE ROOM WAS TO BECOME A SYMBOLIC PORTRAYAL OF THE LIFE AND DEEDS OF THE PRINCE. IN 1648 THE PEACE OF MUNSTER WAS NEGOTIATED, ENDING THE EIGHTY YEARS' WAR (1568-1648) WAGED BY THE REPUBLIC FOR INDEPENDENCE FROM SPAIN. TOTAL RECOGNITION WAS GIVEN TO THE DUTCH STATE AS A SOVEREIGN ENTITY. THE LONGWAITED PERIOD OF PEACE WAS CREDITED TO FREDERIC HENRY ALTHOUGH HE HAD DIED THE YEAR BEFORE THE TREATY WAS SIGNED AND ALSO A GOLDEN EPOCH OF PROSPERITY. A NUMBER OF PAINTINGS WERE TO CONVEY THE IDEA THAT THE GODS THEMSELVES HAD PAVED THE WAY FOR THIS GOLDEN AGE.

SECOND, EMPHASIS WAS TO BE LAID ON THE PRINCE'S NOBLE QUALITIES, THOUGH THE FACTUAL PORTRAYAL OF REAL CIRCUMSTANCES WAS BY NO MEANS NEGLECTED, SUCH AS HIS BIRTH AND EDUCATION AND THE MARRIAGES OF HIS CHILDREN TO THE MEMBERS OF VARIOUS RULING HOUSES, ALLIANCES WHICH HAD GONE A LONG WAY TO STRENGTHENING THE POSITION OF THE HOUSE OF ORANGE.

OOSTWAND

AS AUTHOR OF THE PEACE, FREDERIC HENRY WAS GLORIFIED TO THE POINT OF DEIFICATION IN A TRIUMPHAL PROCESSION, FILLING NINE CANVASSES. THE PAINTINGS FOLLOWED A SYSTEM OF INDISPENSABLE ELEMENTS DICTATED BY THE CLASSICAL 'ARS RHETORICA' FOR EULOGIES AND FUNERAL ORATIONS WITH THE MAIN ELEMENTS MOURNING, CONSOLATION AND PRAISE. THE PAINTINGS WERE CREATED BETWEEN 1649 AND 1652 UNDER THE DIRECTION OF JACOB VAN CAMPEN, FOLLOWING RECOMMENDATIONS FROM THE PRINCE'S SECRETARY CONSTANTIJN HUYGENS.

THE FRIEZE AROUND THE BOTTOM OF THE DOME BEARS A TEXT WHICH, SO TO SPEAK, GIVES THE RAISON D'ÊTRE OF THE ROOM. 'FR. HENRICO PRINC. ARAUS. IPSUM SESE UNICUM IPSO DIGNUM LUCTUS ET AMORIS AETERNI MON. AMALIA DE SOLMS VIDUA INCONSOLABILIS MARITO IMCOMPARABILI P'.

(FOR HER INCOMPARABLE CONSORT FREDERIC HENRY, PRINCE OF ORANGE, HIS INCONSOLABLE WIDOW AMALIA VAN SOLMS HAS ERECTED A MEMORIAL EXPRESSION OF HER MOURNING AND EVERLASTING LOVE, A MONUMENT WITHOUT PEER AND THUS WORTHY OF HIM.)

ZUIDWAND

LITERATUUR/LITERATURE

H. BRENNINKMEYER DE ROOY, 'NOTITIES BETREFFENDE DE DECORATIE VAN DE ORANJEZAAL IN HUIS TEN BOSCH', OUD HOLLAND 96, 'S-GRAVENHAGE 1982.

S. W. A. DROSSAERS EN TH. H. LUNSINGH SCHEURLEER, 'INVENTARISSEN VAN DE INBOEDEL EN VERBLIJVEN VAN DE ORANJES 1567-1795', R.G.P. GR. SERIE 147, 148, 149, 'S-GRAVENHAGE 1974.

J. G. VAN GELDER, 'DE SCHILDERS VAN DE ORANJEZAAL', NED. KUNSTHISTORISCH JAARBOEK, 1948.

M. LOONSTRA, 'HET HUIS INT BOSCH, HET KONINKLIJK PALEISHUIS TEN BOSCH HISTORISCH GEZIEN', AMSTERDAM 1985.

H. PETER-RAUPP, 'DIE IKONOGRAPHIE DES ORANJEZAAL', HILDESHEIM/NEW YORK, 1980.

D. F. SLOTHOUWER, 'DE PALEIZEN VAN FREDERIK HENDRIK', LEIDEN 1945.

COPYRIGHT: STICHTING ARCHIEF VAN HET HUIS ORANJE-NASSAU.

NIETS UIT DEZE BROCHURE MAG WORDEN VERVEELVOLDIGD EN/OF OPENBAAR GEMAAKT DOOR MIDDEL VAN DRUK, FOTOCOPIE, MICROFILM OF OP WELKE WIJZE OOK.